

բում՝ չը գիտեմ, միայն կարծեմ ծայրայեղութեան էք դիմում:

Հերքելու կարող կէտեր չառ կան ձեր նամակի մէջ, միայն չարժեն:

Թումաս Մեհերեան

ՆԵՐՖԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային վարչութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել որ վարչութեան մէջ ամեն օր, առաւօտեան 9 ժամից մինչև 1 կէսօրից յետոյ բաց է ստորագրութիւն յօգուտ Թիֆլիսում հիմնելի որբանոցի, կայսր Ալեքսանդր II-ի անուանով:

ՇԱՄԱԽՈՒՑ պ. Էմանուէլ Փերբուզազեանցից ստացանք 8 բուլլ հետեւեալ նամակով. «Ես և իմ տունս ուրախութեամբ պարտաւորվել ենք հինգ ամիս շարունակ ամսական ութ բուլլ զոհել մեր Թիֆլիսեան հայ սովատանջ եղբարց: Զորս ամսվայ համար ուղարկել եմ, այժմ ուղարկում եմ մնացեալ 8 բուլլ և խնդրեմ բարեհաճել իր պատկանեալ տեղը հասցնել»:

Ստացանք ՄՕԶԳՕԿԻՑ 20 թ. 8 կ. յօգուտ վանի կողմերին պատահած երկրաշարժից վնասվածներին, որ մի երկուրդում ժողովեցին իրանց մէջ հաւաքված երիտասարդ ուսանողները: Այդ փողը մեզ ուղարկեց Գ. քահանայ Տուրխանյան:

ՄՕԶԳՕԿԻՑ մեզ հաղորդում են որ յօգուտ Հայաստանի երկրաշարժից վնասվածներին պ. Գ. Աւանեսեան դիտարկութիւն ունի չուտով մի կօնցէրտ տալ: Յանկանում ենք երիտասարդին կատարեալ աջակցութիւն:

ԱՍՏԲԱՆԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ յունիսի 15-ին հայ սիրողները քաղաքային ամառային թատրոնում մի ներկայացում տուին բարեգործական նպատակով: Թատրոնը լի էր և ներկայացումը, ինչպէս հաղորդում է մեր թղթակիցը, աջող է եղել:

ԹԻՖԼԻՍԻ հեռագրատան բաժինը յունիսի 27-ից արդէն բացվել է, Գլխավոր փողոցի վրա, Արմուշու գաղթելու: Մուտքը շտաբի կողմից է: Թեւ չանց է կացրած այդտեղից մինչև գլխավոր հեռագրատունը, այնպէս որ հեռագիրներն ուղղակի այդտեղ են ընդունվում և ուղարկվում:

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ մեզ գրում են. «Ստացվեցաւ այստեղ մօտ օրերումս 70 օրինակ «Հրապարակախօս ձայն» գրքից: Այս գրքը անգնահատելի է գնահատողներին համար, բայց շատերը դժուարանում են հատուցանել 2 բուլլ և ունենալ մի օրինակ այս գրքից: Խորհուրդ ենք տալիս այստեղի ջեղքեղաններին գնել մի մի հատ Հանգիզեանի գրքից և կարգաւ: Գուցէ ջեղքեղանի և նրա նմանների մէջ կը տեսնեն իրանց տիպը»:

Մեզ գրում են ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ, «Յունիսի 16-ին, Արդուքեան օրիորդաց դպրոցում աշխարհագրութեան հարցաքննութեան ժամանակ մի վարժապետ, որի անունը ամենքը գիտեն, բայց օրին ես արհամարհում եմ անունը, իայտառակ կերպով վարկեց տեսչի հետ հրապարակապէս: Տեսչի պատիւը վիրավորված է, վիրավորված է գզգզ կերպով և ուսումնարանի պատիւը կը սպասեք թէ ինչ անօրէնութիւն կանէ այս մասին ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը: Այսպէս է միշտ մեր հասարակութիւնը: Մինչև որ չը փորձեն նստել նրա գլխին, նա չի լիմանայ թէ ինչ տեսակ խարդախ մարդկանց հետ գործ ունի»:

Մի պարոն խնդրում է մեզ տպել հետեւեալ նկատողութիւնը: «Մի քանի ամիս սորանից առաջ «Մշակի» համարներից մէկում ուրախութեամբ կարդացինք պ. Աղասի Մէլիք-Այվազեանի մի նամակ, որով պարոնը յայտարարում էր թէ բաց է անում Հաւաքարում մի ընթերցարան: Ուրախութեամբ ամեն օր սպասում էինք որ անա այսօր կամ վաղը կը բացվի ընթերցարանը, բայց դժբաղդաբար անցան ամիսներ և ընթերցարանի յիշատակը փոքր առ փոքր անյայտացաւ: Ցանկալի կը լինէր, որ պարոնը օգուտ քաղէր իր ձեռք բերած իրաւունքից և

բազմաթիւ ստորագրողներէց, որոնց թիւը, ինչպէս ասում են 200-ի է հասնում, և բանար ընթերցարանը:

Մենք իմացանք որ Նէսիսեան դպրոցի տնտէ Արշակ Նահապետեան և նրա օգնական Ամիրան Մանգիլեան կանչվեցան յանկարծակի կերպով Եջմիածին: Ասում են որ յունիսի 26-ին երկուսն էլ ուղևորվեցին դէպի Եջմիածին:

Մի ծիծաղելի լուր: Այն օրից երբ երեքեակ երկնքի վրա գիտաւոր աստղը, Թիֆլիսի ժողովուրդը այլ և այլ յիմար մարգարէութիւններ սկսեց անել: Մի մարդ բաց է անում Էֆիմէրդին և գտնում է նրա մէջ այն գուշակութիւնը որ իբր թէ չուտով ջրհեղեղ կը լինի: Այդ լսելով նրա ծանօթը, որ չինութիւն ունէր, վճռում է դադարեցնել չինութիւնը ասելով. «Հա՛ա չուտով ջրհեղեղ կը լինի, այլ ես ինչիս է հարկաւոր չինութիւնս»:

ՄՕԶԳՕԿԻՑ մեզ գրում են. «Քաղաքիս հայ օրիորդական դպրոցում, ուր տիկին Տէր-Ղևոնդեանից յետոյ ձեռագործութիւնը և կարը մասամբ ընկած էին, այժմ նորից վերականգնած են, ներկայ վարժուհու, օրիորդ Մահտեսեանի անխնայ աշխատութեամբ: Մօզգիկի օրիորդական դպրոցի և նրան կից թատրոնական դահլիճի հոյակապ չինութիւնները արագ կերպով առաջ են գնում նրա հիմնադիր պ. Գանջուհեանի անուշ հոգացողութեամբ»:

«Кавказ» լրագրում կարդում ենք որ 27-ին յունիսի օրիորդ Աստղիկ ուղևորվել է դէպի Կ. Պոլիս, Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղով: Երկաթուղու կայարանում հաւաքվել են օրիորդին ճանապարհ գցելու համար նրա պաշտօններն ու բարեկամները: Վազօնը, որի մէջ նստեց օրիորդը, լցվեցաւ ծաղիկներով: Նոյն օրակին ներկայացրին օրիորդին «Մշակի» վերջին համարը որի մէջ տպված էր Թատրոնաւոր ստորագրութեամբ յօդուածը: Աստղիկ «Մշակի» համարը և Սուղուկեանից պատկերը ձեռքին, չըջապատված փունջերով, մեկնեցաւ Թիֆլիսից:

«Кавказский Курьер» լրագրը համակրութեամբ արտասուեց իր վերջին համարներից միում «Մշակի» առաջնորդ յօդուածը «Կովկասեան համալսարանի» մասին:

Մեկ գրում են Ալեքսանդրապօլից որ մտադրութիւն կայ առաջիկայ սեպտեմբերին բանալ III-որդ դասատուն Արդուքեան օրիորդական դպրոցում, որ այժմ բաղկացած է երեք պատրաստական և I և II դասարաններից:

Շնորհակալութեամբ ստացանք չորս հատ հայերէն գրքիկներ կրօնական բովանդակութեան, որոնցից երկուսը «Հառ միսթարութեան» և «Աղօթք անձում ես» տպված են Բագուի մէջ, 1871 և 1874 թւերին, իսկ երկուսը «Բարի լուր» և «Աւախը» տպված են Թիֆլիսում 1880 և 1881 թւին, Յ. Մարտիրոսեանցի տպարանում: Այդ բոլոր գրքիկներն էլ թարգմանութիւններ են երևում: Մինը «Հառ միսթարութեան» թարգմանել է Ա. Վարդանանց: Միւս երկու թարգմանիչների անունները անյայտ են մեզ, միայն միին տակ, այն է «Բարի լուր» բրօշուրի տակ յիշված է որ դա թարգմանված է ուսանողէն «Благая Весть» գրքից:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄԱՍԻՍ» ԼՐԱԳՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾ

Հետեւեալ հատուածներն երևանէն գրուած նոր նամակէ մը քաղուած են:

«Տեսնելով աշխարհիս փորձերը, թերահաւատ մարդն անգամ սկսում է ակամայից հաւատալ թէ չը կայ ոչինչ որ թողչի այդ, հազար անգամ սուրբ են Յիսուսի խօսքերը... Ինչպէս ասեցի վերը, Պետերբուրգի երկու յայտնի անձինք, ծածկվելով այսչափ տարի «ազգասէր» վերաբերուով, վերջապէս մերկացան և ի՞նչպէս—որ և իցէ մի հատ նամակից, որը տպված էր

Մասիսի մէջ, իսկ յետոյ արտասուած Մշակից: Այդ օրհասական նամակը կատարեց այն, ինչ որ չը կարողացաւ վրձնել տանեակ տարիներ ամբողջ հայ լրագրութիւնը: Նա կարողացաւ սթափեցնել համայն հայ հասարակութիւնը և դարձնել նորա ուշադրութիւնը այն մարդերի վրա, որոնց ձեռքին էր ազգի տուրքը, Եջմիածնի չորս հարիւր հազար բուլլը: Եջմիածնի գլխաւոր պրօկուրօրը ստիպված գանկեցաւ բողոքել կաթողիկոսի բերանից, բայց ո՞րչափ անյաջող: Խօսելով աթուրի փողերի մասին, նա ոչինչ չասեց այդ աթուրը 1867-ից յետոյ մտած գումարի մասին, այլ խօսեց միայն տասն ու երկու տարի առաջ տեսած հաշիւների համար, մինչդեռ յայտնի է, որ այդ հաշիւները վերաբերվում են գրեթէ Մատթէոս կաթողիկոսի ժամանակին: Ուրեմն Եջմիածնի ընդհանուր պրօկուրօրը ձգտելով Մասիսի երևան հանած սոսկալի զեղծումը զոցել, Եջմիածնի գործը աւելի փչացրեց: Ի՞նչ աւրած երբ ոչինչ բան չէ անցնում աշխարհում անպատիւ... Այսպիսով Մասիսի նստած կայծից սկսեց գոյնալ մի հրդեհ, որը մարելու համար ոչինչ միջոց չէ կարողանում գտնել Եջմիածնի: այս քանի օրերս անցաւ Մօսկվայից Պետերբուրգ կաթողիկոսի յատուկ պատուիրակ Աղափիրեան և պիսկոպոսը: Հասարակաց ձայնը հաստատում է միահամուռ, որ նա ունէր իր մօտ կաթողիկոսի սեփական նամակը, որով նա աղաչում է Պետերբուրգի երկու ազգասէրներին խղճալ իր վրա և ազատել պատասխանատուութիւնից ազգի առաջ, բայց երբ ազգասէր անունը եղել է միայն մի պատրուակ չորս հարիւր հազար բուլլ գանձը իրանց ձիրանները գցելու համար, արդեօք հնարին կը լինի կաթողիկոսական օրհանրով կամ անէծքով այդ գանձը յետ կորել: Հարկաւոր չէ առանձին հեռատեսութիւն ունենալ այս թշուառ բանակցութեան արդիւնքը գուշակելու համար...»

«Բայց մի բան, որ ամենից աւելին է դարձանալի այս տխուր պատմութեան մէջ, այդ մեր ազգային մամուլի կուրու թիւնն է, և յիշուի, զիցուք թէ Մասիսը մատնացոյց չը լինէր այս սոսկալի ազգային զեղծման համար, միթէ՞ ոչ ոք ուրիշը չը պիտի իմանար այս և շարունակէր գովաբանել նոցա, որոնք վամպիրի գեր կատարելով պիտի փառաբանվէին ամբողջ ազգից ազգասէրի պայծառ անուններով... Էլ ի՞նչ խրախոյս և ի՞նչ բառ հարկաւոր էր գործածել ի սկսկան ազգասէրների համար, երբ ազգի վերջի լուծան գրաւորները պիտի հայրենա սիրութեամբ փայլէին, երբ Նալբանդեանցներ, Նազարեանցներ և Միսնասարեանցներ մատնութեան զոհեր լինելով իջան գերեզման, ազգի կողմից մի համակրութիւն չը գտնելով, միթէ՞ անիրաւութիւն չէ, որ այդ նահատակների մատնողները ամեն տեղ յարգվեն, ամենի առաջ պատիւ վայելեն... Ո՛չ, այսպիսի բան երկար ժամանակ չէր կարող անպատիւ մնալ և ահա՛ կարծես Աստուծու վրէժխնդրութիւնը Մասիսի իր համար խարազան ընտրեց այդ մարդիկը պատժելու համար: Ամեն ազնիւ հայ, իմ կարծիքով, պիտի դատուր կանգնի այս գործի մէջ և ուշի ուշով հիտամուռ լինի Մասիսի յայտնած զեղծման ընթացքին, որից հետ պարտ է իր հանդիսաւոր շնորհակալքը յայտնել այդ լրագրին, որի շնորհիւ միւս անգամ չի կրի ազգը այսչափ ծանր նիւթական և բարոյական զոհեր:

ուրեմն սպասենք Աղափիրեանցի բանակցութեան վերջաւորութեան, և տեսնենք թէ երկու «յայտնի ազգասէրներ» նոյն չափ պիտի անխնայ վարվեն ազգիս չորս հարիւր հազար բուլլը հետ, որչափ Նալբանդեանցի կեանքի հետ, թէ պիտի սարսին վերջապէս ազգի պայոյթից:

ԱՐՏԻՆԵԼԵԱՆ ԲՈՒՄԵԼԻԱ

Վերջին անցքերը բոլորական իշխանութեան մէջ մեծ ապաւորութիւն գործեցին Ֆիլիպօպօլի ազգաբնակչութեան վրա և վերջապէս բոլորական բոլոր ազգասէրներին: Մայիսի 31-ին մի մեծ ժողով կայացաւ Բալական ուսումնարանի շինութեան մէջ: Այդ ժողովին մօտ 2,000 մարդիկ մասնակցեցին, իսկ այդ թիւը Ֆիլիպօպօլի համար չափազանց մեծ է: Ժողովի նախագահը խելացի կերպով կատարում էր իր պարտականութիւնները: Մի քանի ճառախօսներ յարձակեցին իշխան Ալեքսանդրի հակասահմանադրական քաղաքականութեան վրա: Ժողովի վերջնաւոր ժամանակ կարգացվեցաւ խօրվատական ուսանողների ազգաբարութիւնը բոլորական ժողովրդին, որ ընդունվեցաւ միաբան ծափահարութիւններով: Ժողովը հետեւեալ վճիռը կայացրեց:

«Ֆիլիպօպօլի բնակիչները, հաւաքվելով հիւսիսային Բոլգարիայի գործերի կրիտիկական դրութիւնը քննելու համար, վճռեցին՝ բարձրաձայն դատապարտել Բոլգարիայի մէջ կատարվող հակասահմանադրական գործողութիւնները, ցոյց տալ մեր եղբայրներին այն անդունդը, որ պատրաստում է նրանց համար բոլորական կառավարութիւնը, ցոյց տալ նրանց սրբազան պարտականութիւնը սահմանադրութիւնը պաշտպանելու համար, որ ապահովում է նրանց ազատութիւնը և միակ զրաւական է բոլորական ժողովրդի ապագայ վարդապետ և բարութեան համար»:

Ժողովին ներկայ գտնվող օտարականները և ուսանողը զարմացել էին բոլորացրիների զգուշութիւնից և սառնասրտութեանց: Ասում են, որ այդպիսի ժողովներ կը կայանան Արեւելեան-Բուլգարիայի այլ քաղաքներում:

Տեղական մամուլը, որ առաջ զգուշութեամբ վերաբերվեցաւ Մօֆիայի մէջ կատարված յեղափոխութեանը, այժմ սկսել է սաստիկ յարձակվել իշխանութեան մէջ կատարվող վերջին կարգադրութիւնների վրա: Մանաւանդ նա զայրացած է զինուորական դատարանների հիմնելու և մամուլի ազատութիւնը սահմանափակելու դէմ: Մանաւանդ սաստիկ պախարակում է իշխան Ալեքսանդրի բռնած ընթացքը «Народный Гласъ» լրագրը, որ աշխատում է արտայայտել ժողովրդի կարծիքներն ու յանկութիւնները:

ՖԻԼԵՍՈՒ

Վերջին երկու շաբաթների ընթացքում օրից օր սպասվում էր Կիւֆօրի մահուան լուրը: Կիւֆօրը իրաւացի կերպով համարվում էր երեւելի փաստաբան և պետական գործիչ: Նա չափազանց ազնիւ և խիստ բնաւորութեան տէր մարդ էր: Կիւֆօր մի ժամանակ Թիւրքի գործակիցն էր և հակառակորդը քաղաքական ասպարէզի վրա: Վերջին տարիների ընթացքում Կիւֆօր հեռու էր կենում քաղաքական գործունէութիւնից և իր վերջին օրերը անց էր կացնում գիւղում: Կիւֆօր ծնվեցաւ 1798 թուականին և մասնակցեց վերջին դարի

